

БОИТЕ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ НИЗ ПОЕЗИЈАТА ЗА ДЕЦА

Апстракт: Авторот на овој труд се осврнува врз македонската поезија за деца. Преку три репрезентативни збирки поезија за деца, авторот покажува дека нејзина особена вредност е изобилството од хуморни и хедонистичко - оптимистички тонови со кои се проткаени песните. Тој хедонизам е вткаен во љубовта кон животните, односот кон играчките, грижата за старата болна баба, фантазирањата, сонувањата, игрите со другарчињата во градинката, слогата меѓу двете сестрички, итн. Таквиот однос на децата кон животните појави има општочовечки карактер и убаво кореспондира со сензибилитетот на современото дете, но нема да погрешиме ако кажеме дека таквата поезија има вонвременски карактер, зашто во неа ќе се пронајдат и современите деца, но и децата кои сеуште живеат и ќе живеат и во нас, возрасните.

Клучне речи: поезија за деца, оптимизам, хедонизам, современост.

Во овој труд Збирката поезија за деца, насловена како *Некои чудни бои* од Васил Тоциновски¹, објавена 2004 година, е најилустративен показател дека овој автор успешно може да комуницира со децата и младите од сите возрасти. Збирката ни донесува 86 кратки лирски творби, поделени во два циклуси со тоа што првите три песни се воведни и претставуваат навраќање на поетот во неговото босоногот детство, игрите со џамлии, сликички, клинци ... Тоа е времето кога сосема едноставно може да се разговара со ветрот, да си игра со птиците, време кога сè е можно, па дури и: „...Децата ги измислуваат соништата” (*Најубавиот цвет во нас*)

Првиот циклус е насловен како *Да се биде помал не е лесно*, а вториот го носи насловот на целата стихозбирка - *Некои чудни бои*.

Овие песни се посветени на детството, тој најшаренолик период од човековиот живот, во кој светот околу себе се набљудува низ поинакви очи. Авторот максимално успеал да го погледне и наслика реалниот свет, меѓутоа гледан низ детските очи, а тоа е нешто што им успева на малкумина автори за деца. Детските очи за поетот се ризница исполнета со најголемото богатство на светот, радоста на живеењето, радоста кон новиот ден, исполнет со љубовта кон блискиот: „...со збор благ за луѓето/толкупати премолчен” (*Детски очи*). Поетот имплицитно порачува дека детското срце е полно со неисрпна љубов за сите луѓе: „без предрасуди за раси и бои”. Тоа срце „длабини широко” е во сите нас, само треба да го пронајдеме (*Детско срце*), затоа што во нас „низ вечноста стои”.

Збирката ги разоткрива сите аспекти од живеењето на детето. Во тој контекст, можат да се диференцираат неколку тематски гнезда. Така, ќе сретнеме песни кои го опеваат однесувањето

---

¹ Васил Тоциновски, *Некои чудни бои*, Дирекција за култура и уметност, Скопје, 2004

на детето во урбана семејна средина каде навечер и трамваите заспиваат од умор: „...и секој уморен трамвај/да одмори малку сака”(Трамваите навечер спијат) и каде се раѓа идејата дека светот може да се пропатува само со еден не/обичен тротинет (Тротинет).

Во друга група песни поетот отворено укажува на позитивните и негативните особини кај децата и луѓето, воопшто. Во песните *Мирјана* и *Бестрашно дете*, на хуморен и игрив начин се прекорува плачливоста, а се глорифицира самостојноста и храброста, трудољубивоста и грижата за семејството (*Вредно моме*, *Помош*, *За секој случај*, *Црно бело*), за да во одредени песни се прекорува детската суровост кон птиците (*Птиците пеат за добрите деца*), детската инаетливост (*Инает*).

Меѓутоа, детето не е само обичен набљудувач на животот околу себе, туку е активен учесник во него, па затоа сака да го промени. Детето поседува специфичен сензибилитет кога станува збор за околината. Повеќе чувствувајќи ја отколку согледувајќи ја меѓусебната омраза и нетолеранција, детето експлицитно ја изразува својата желба да нема расни предрасуди, зашто детето не знае за расни поделби: „...игралишта и играчки/ за сите деца на светот/бели, црни и жолти” (*Желба*). Понатаму, се осудува егоизмот меѓу луѓето, преку примерот на двајцата стари пријатели кои не можат да решат: „за кого од нив двајцата/сонцето се радува и свети” (*Караница*).

Децата се суштества кои бескрајно му се радуваат на животот и на секој нов ден: „Во него ќе ни се исполни/по некоја мала желба”(Боите на денот), па затоа залезот на сонцето кај него го означува крајот на денот, крајот на детските игри за тој ден: „Со себе ги однесе/и детските игри, ги избриша нивните/цртежи и мечти/ишарани по асфалтот” (*Вечерна игра*). Сето тоа раѓа тивка тага во детската душа: „Квечерината ви донесува/тивка песна за почин”(Волиебен цртеж), бидејќи исчезнува познатиот колорит на околината: „Во залезот се скриле боите на денот/... /Ноќта доаѓа со нечујни стапки,/улиците самуваат...” (*Квечерина*).

Во збирката ***Некои чудни бои*** постои еден циклус песни посветени на годишните времиња (есен и зима) и нивниот одраз врз детската игра. Така во циклусот песни посветени на есента се чувствува некоја меланхолија, зашто детето силно сочувствува со секој паднат лист кој личи на златна пеперуга (*Златна пеперутка*), тагува заради заминувањето на ластовиците (*Доцна есен*), но истовремено и се радува заради богатите бои на есента, боите на грозјето и гроздоберот (*Гроздобер*, *Роси*), за на крај дури и да си поигра со немирното ветре: „...со децата на ролиуи/се натпреварува трчаница” (*Едно ветре*). Циклусот песни за зимата бликаат со позитивна конотација, зашто во нив најпрвин се опишува убавината на зимскиот пејсаж: „Сè е бело. Чудесна ноќ ко од бајка” (*Зимска ноќ*), потоа детето стои замислено пред пустиот предел: „...сал луто завивање на ветар се слуша,/прелетува птица и брзо се губи - /Во дворот немо стои старата круша”(Зимска ноќ), за на крај да влета среќно во детските снежни

игри: „А децата/игралити,/крилати,/сал топки прават/ и се бијат, и се маваат” (Снежни битки, Сметки, Смешка).

Во стихозбирката постои и еден корпус на песни во кои детето другарува со припадниците на растителниот и животинскиот свет, кои се неразделен дел од неговиот свет. Детето се вслушува во оној навидум невидлив свет на растенијата, на синоличките, лалињата, тревките станува сведок на нивните караници и тепачки за тоа „кои од нив децата најповеќе ги сакаат!?” (Што шепотат тревките), за на крај да заклучат: „оти подеднакво/ги сакаат сите деца”. Во детскиот свет свое место ќе најдат и животните, како неразделен сегмент од постоењето на детето - мачето, кучето, магарето, петелот, глувчето, коњчето, потоа клукајдрецот, рипчињата, плачливиот крокодил, гладното зајче, колоритните пеперутки, воопшто сите живи суштества на планетата (Пеперутки, Што играат рипчињата, На годишен одмор, Совет, Последна вест, Чуден одговор, Кој што умее, Гладни сонови, Кој чука?, Зошто плаче? и др.).

Играта е составен дел од детското постоење, па дури може да се рече дека играта, смеата и жизнерадосниот однос кон животот се суштествен дел на личноста на детето. На детето тешко му паѓаат многубројните забрани и ограничувања од страна на родителите, па се самоизмачува со многубројни прашања: „Зошто наместо со прекори,/та со колачи и насмевки/да не пречекуваат милите тетки?” (Зошто?). Од тие причини, оддалеченоста од играта заради болест, тешко му паѓа на детето кое детската врева како магнет го привлекува, а настинката го приковува за кревет: „Ноќта секоја вечер нечујни сказни плете,/но секогаш е тажно, секогаш е само болното дете” (Песна за болното дете). Како резултат на заиграноста, честопати децата знаат и да заборават каде ги оставаат своите нешта. Во ваквите песни видлива е поучноста: „Така е, кога не се почитува редот/и сè на своето место не се става”(Две песни за едно дете).

Детската игра е заводлива и привлечна. Загледан и внесен во неа, возрасниот поет се навраќа во своето детство: „Си спомнувам/додека играм со сестриното дете,/а споменот во мене/во венец детството го плете” (Тивка песна). Детската смеа предизвикува носталгија и измамува многу воздишки во душата на возрасните: „Еден на друг се насмевнуваат,/Да, воздивнуваат, некогаш и тие деца беа” (Спомени).

Стихозбирката за деца **Некои чудни бои** од Васил Тоциновски убаво кореспондира со сензибилитетот на современото дете, но нема да погрешиме ако кажеме дека таа има вонвременски карактер, зашто во неа ќе се пронајдат и современите деца, но и децата кои сеуште живеат и ќе живеат и во нас, возрасните.

Втората збирка која ќе се анализира во рамките на овој труд е книгата поезија за деца „Sneguljica na dar“², која е интересно конципирана од четворица автори, кои си задале тешка, но пријатна и благородна задача да проговорат за детскиот свет и тоа оној од претшколска возраст.

Песните (и расказите) од авторите се поделени во четири циклуси, а последниот дел го сочинуваат песните од родителите на децата. Интересен е последниот сегмент од овој циклус во кој авторите примениле нов, иновативен пристап. Иако низ целата книга, секоја песна или расказ се пропатени со детска илустрација, тие одвоиле и дел каде децата можат да се пројават како ликовни творци или автори на песни. Ваквиот пристап дава нов третман на детето и детството, со што и децата се вклучуваат во творењето книжевни дела. Со тоа децата се јавуваат како активни творци, паралелно со авторите.

Местото на одвивање на сите настани и секојдневно егзистирање на децата е детската градинка. Таа е стожерот околу кој децата си играат, другаруваат, се поучуваат и каде можат да ги пројават своите интереси. Градинката е заедничкиот именител, место каде детето, опкружено со љубовта и детето на воспитувачките, може слободно да игра и да се радува, да сонува, до ненасетени граници да ја развива својата детски разиграна фантазија. Во светот на градинката заедно со децата живеат и Снегулица со џуџињата и се дружат со децата.

Секоја песна е посветена на некое дете од градинката. Така, овде ќе се запознаеме со Меги, Марио, Фране, Леон, Лука, Луција, двете сестрички Габи и Дора, Ива, Маја, Нина, итн...

Детскиот свет опишан во книгата е свет во кој владее добрината, убавината и надежта. Тоа е свет кој нè грее со својата ведрина и се чини како песните да ја делат сета радост на овој свет: „*Srca su nam mala, čista./Radost, sreća iz nas raste,/dok nam osmijeh sretno blista, mi letimo kao laste*“ (*U vrtiću je naša sreća*).

Во тој детски свет, колку имагинативен толку и реален, со својата четка детето умее да наслика шарени ноти и да го наслика светот кој го опкружува и кој го познава, зашто во него се сите оние кои му се блиски: „*Stvara među i macu,/i svojeg pospanog bracu*“ (*Čarobni svijet – Lucija*).

Животните како ликови заземаат свое место оваа скапоцена збирка. Детето внимателно се однесува кон малите животинчиња и кон своите играчки и им се обраќа со истите зборови и тон на глас со кои на него му се обраќаат возрасните. Детето најсилно ги доживува предметите од својата околина, т.е. играчките и животните. Детето воспоставува емотивен однос со нив. „Особините кои играчките ги имаат, кои поточно, детето им ги дава,

---

² Sneguljica na dar, Valerio Orlić, Vesna Miculinić Prešnjak, Vasil Tocinovski I Ruška Nikolašević Stojanović, HKD, Rijeka, 2009.

претставуваат еден одблесок на социјалниот живот на детето – тоа го воспоставува среде своите играчки и реалниот свет, но и светот на својата фантазија“ (Мицковиќ, 1985:73-74).³

Таква е Ела од песната ***Ela i životinje***: „Otrči u svoju sobu i redom pozdravlja sve igračke. Pita ih kako su? Kako su prošli dan bez nje? Da li možda neka igračka nije bolesna?...Čistoća je zdravlje, govori dok ih brižno umiva, briše i suši“. Малата и чувствителна Ела чувствува неизмерна љубов кон сите животни и неа најдобро ја покажува кога се обидува да им се приближи на животните, така што дури: „...počinje trčati četveronoške“ (***Ela i životinje***). Таква е и Петра која дури проронува и солзи од жал за мравката: „Kuda žuriš? Na glavu si mi skoro stala./ Nisam znala i ugleda malog mrava – skoro da je zaplakala“ (***Petra***). „Сите деца, во сите времиња, имаат еден специфично детски однос кон животните, односно тие им се интересни како дел од светот, воопшто, кој е близок до нив зашто ги има сите атрибути на живиот свет – се движи, расте, комуницира, со еден збор, поседува редица атрактивни особини“.⁴ Затоа, таа упатува и молба до Господа да ја чува малечката мравка, зашто нејзината девиза во која се крие голема порака и животна мудрост е: „Čuvaj druge, drugi će i tebe“. Животните се јавуваат и како персонифицирани ликови во последниот расказ од книгата ***Dophelina, Hrabri i njihovih pet malih mačića*** каде се задира во една појава која е сè почеста во современото живеење – разводите. Овој краток расказ, напишан од дете на шестгодишна возраст покажува дека не постојат табу теми за децата, туку напротив тие силно го чувствуваат пулсот на современиот живот: „Hrabri će i dalje biti vaš tata, samo neće živjeti sa nama“.

Песните наместа се како мали поеми во кои се глорифицираат позитивните особини – чистотата, благородноста, добрината, желбата секому да се помогне, грижливиот однос кон другарите, играчките и животните (***Mateo***), педантноста и уредноста (***Prekrasan –David***), искреноста (***Antea***), итн.

Збирката е исклучителна и по тоа што во сите песни или кратки раскази се поттикнува детската творечка активност, со што се влијае врз развојот на личниот идентитет на детето и неговите интереси. Така, овде ќе сретнеме творби во кои децата отворено ги искажуваат своите желби за идни професии – фудбалерот Доријан кој знае и убаво да раскажува за диносаурусите (***Nogometaš –Dorijan***), астронаутот Симон (***Astronaut –Simon***), сликарот Доминик (***Dominik u pjesmi***), истражувачот на вселената - Даниел: „Hoću zvijezde gledat iz blizine./I na mjesec hoću poći...“ (***Danijel – Danči***), поетесата Грета: „Uči pjesme i recitira s puno žara, dok pozornost traži svih./ Nastup male Grete slavan je poput velikog poeta“ (***Greta***), танчерката Деа: „Plesačica to je prava/i kad hoda i kad spava“ (***Vragolasta Dea***), распеаната Катарина која сите ги разведрува со својата песна: „Sa pjesmama naše Katarine život je ljepši...Ona nam uljepšava i obogaćuje

---

³ Натка Мицковиќ, Детето и литературата за деца, Македонска книга, Скопје, 1985, стр. 73-74.

⁴ Исто, стр.51.

dan...Pjesma naše djevojčice, poskakuje ravnateljica, - je melem za sve rane. S njom zaboravljamo vlastite brige i glavobolje“ (Pilence Katarina).

Книгата проговорува и за првите емоционални треперења во детската душа. Така, во песната **Lara** авторите извонредно чисто и симпатично го насликале она првично чувство на симпатија која децата отворено ја пројавуваат: „...*simpatiju svoju ona nije krila,/već je sretna – ljuljati se stala,/zadovoljno Franu – ruku svoju dala./ I od njene sreće samo zvijezde su veće*“. Околу Симон девојчињата се туркаат, секоја сакајќи да биде во негова близина, зашто тој е голем шармер, па нормално е дека во такви услови се пројавува и мала љубомора: „*Kad je ples Simon najviše želi plesati s Majom. Tada se ona pravi važna, prepričavaju djevojčice, ta muči ih nekakva ljubomora*“ (**Astronaut –Simon**).

Збирката „**Sneguljica na dar**“ ја сочинуваат модерни песни за деца, најчесто ослободени од версот и испеани во слободен стих. Од стилско-изразните средства најчести се ономотопејата и персонификацијата. Говорот е едноставен, но сликовит и интересен.

Нејзина особена вредност е изобилството од хуморни и хедонистичко - оптимистички тонови со кои се проткаени песните. Тој хедонизам е вткаен во љубовта кон животните, односот кон играчките, грижата за старата болна баба, фантазирањата, сонувањата, игрите со другарчињата во градинката, слогата меѓу двете сестрички. Впрочем, тој е темел на секоја песна или расказ. Таквиот однос на децата кон животните појави има општочовечки карактер, бидејќи преку него се чувствува и алтруизмот на авторите на оваа интересна збирка, било тие да се деца или возрасни.

Од тој аспект, таа носи безброј длабоки животни пораки, кои се особено важни за децата од претшколска возраст. Затоа, најискрено ја препорачуваме збирката „**Sneguljica na dar**“ на најмладите читатели со длабока увереност дека таа ќе биде општоприфатена меѓу нив.

COLOURS OF THE CHILDREN'S WORLD THROUGH POETRY FOR CHILDREN

Abstract: The author of this paper focuses on the Macedonian poetry for children. Through three representative collections of poetry for children, the author shows that its particular value is the abundance of humor and hedonistic - optimistic tone that mixed songs. He hedonism is embedded in the love of animals, attitude towards the game, care for old sick grandmother, fantasies, dreams, games with friends in the kindergarten, harmony between the two sisters, etc.. Such an attitude of children towards animals has a common human nature and appears nicely corresponds to the sensibility of the modern child, but will not be wrong if we say that such poetry has a timeless character, because it will be found modern children, but the children who still live and live in us adults.

Key words: children poetry, optimism, hedonism, modernity.

ЛИТЕРАТУРА

Valerio Orlić, Vesna Miculinić Prešnjak, Vasil Tocinovski I Ruška Nikolašević Stojanović (2009). **Sneguljica na dar**, HKD: Rijeka.

Мицковиќ, Натка (1985). Детето и литературата за деца. Македонска книга: Скопје.

Тоциновски, Васил (2004). Некои чудни бои, Дирекција за култура и уметност, Скопје.

